

Zelený čtvrtek, 9. 4. 2020

Ex 12, 1-4. 11-14

1K 11, 23-26

Jan 13, 1-15

TUŽBY:

1/ Prosme za všechny křesťany, kteří v těchto velikonočních dnech prožívají bohoslužby doma u televizorů, rozhlasových přijímačů nebo sledují on-line přenosy. Kéž jsou obdarováni zvěstí těchto svátků, posílení ve své víře, naději a lásce, navzdory okolnostem, jimiž procházíme ! K Tobě, Bože, voláme!

2/ Prosme za naši vzájemnou solidaritu s potřebnými. Modleme se za ty, kdo ztratili své blízké, za nemocné a trpící i za pomáhající, kteří pracují s nasazením všech sil, aby zachraňovali životy a mírnili bolest nebo přinášeli radost a povzbuzení v tomto čase koronavirové krize. K Tobě, Bože, voláme!

3/ Modleme se za biskupy, kněze, jáhny a všechny služebníky církve, aby svou obětavou službou bratřím a sestrám zpřítomňovali Kristův příklad lásky. K Tobě, Bože, voláme!

Milé sestry a milí bratři!

Bohoslužbou Zeleného čtvrtku si připomínáme Ježíšovu Poslední večeři s učedníky, která bezprostředně předcházela jeho vydání na smrt. V této události se vlastně jeho budoucí oběť předjímá. Ježíšovo utrpení na Olivové hoře, zrazení nepřátelům a zatčení je vlastním začátkem jeho utrpení. Svým obsahem a též podle židovského počítání dne už patří tato večerní bohoslužba k Velkému pátku.

Český název „Zelený čtvrtek“ lidová etymologie spojila se zelenou barvou. Pravděpodobnější ale je výklad, podle něhož se k nám toto označení dostalo z němčiny, překladem sloves vyjadřujících pláč. V tento den církev znovu přijímala kající (,,plačící“), kteří v době postu konali pokání, aby se mohli spolu s ostatními účastnit velikonočních obřadů.

V 9. století byl zaveden zvyk, podle něhož právě na Zelený čtvrtek naposledy zazní při „Gloria“ zvony a poté se odmlčí až do slavnostní Vigilie Zmrtvýchvstání, kdy se znovu rozezní. Mlčení zvonů je výrazem pokory a pomáhá nám soustředěně přijímat zvěst o Kristově ponížení. Zvuk zvonů v tomto čase ztišení nahrazují dřevěné nástroje, řehtačky a klapačky, které svým zvukem lépe připomínají pokorné sebezřeknutí Páně. Někde utichnou i varhany, které se od středověku prosazovaly jako bohoslužebný nástroj.

Od 4. století je při liturgii tohoto dne doložen zvyk umývání nohou, který je inspirován evangelním čtením, Kristovým gestem služebné lásky. Také jiným způsobem, např. sbírkou ve prospěch chudých, je možné vyjádřit sounáležitost s potřebnými. O letošních Velikonocích nás vyzývá nová situace koronavirové pandemie k hledání způsobů, jak dát najevo svůj soucit a solidaritu s potřebnými a trpícími.

O křesťanských Velikonocích oslavujeme záchranu Božího lidu z temnoty hříchu a smrti obětí našeho Pána Ježíše Krista. Jejím předobrazem je vyvedení Božího lidu z egyptského otroctví a řada dalších záchranných činů, které vyvrcholily uzavřením smlouvy na Sinaji.

Dnešní vstupní čtení z knihy Exodus (Ex 12, 1-4. 11-14) připomíná ustanovení jedné z nejdůležitějších izraelských slavností, hodu velikonočního beránka (pesach), která událost vyvedení z Egypta připomíná. Vzpomínka na ni se dochovala ve dvou verzích, podle knihy Exodus (Ex 12) a Deuteronomium (Dt 16). První z nich zachycuje způsob slavení, jak se časem ustálil v Jeruzalémě, druhá vychází z praxe severního Izraele.

Dnešní znění textu Ex 12 je z doby po babylónském zajetí. Měsíc 1. jarního úplňku, abíb či nisan, kdy má být hod beránka slaven, se označuje jako 1. měsíc v roce. V babylónském exilu převzali Izraelci kalendář, který začínal na jaře, zatímco dříve používali jiný, podle něhož se zahajoval rok

podzimní rovnodenností. Při babylónské novoroční slavnosti se četl stvořitelský mýtus o bohu Mardukovi. Jestliže Izraelci začínali rok velikonoční slavností, dávali najevo, že jejich Bohem je Hospodin, nikoliv pohanský bůh. Každý rok se otvíral ve světle zvěsti, kterou připomínal hod beránka, zvěsti o vysvobození z otroctví.

Sama slavnost je velmi stará, patrně předizraelská. Význam kořene [p-s-ch] není zcela jasný, obvykle se vykládá jako poskakování či pokulhávání při kultickém tanci (srov. 1 Kr 18, 26), o Hospodinu se pak přeneseně říká, že „přeskočí“, tj. pomine domy Izraelců. Ve velikonoční slavnosti, jak ji zachycuje biblické poselství, se setkávají různé tradice, původně na sobě nezávislé. K nejstarším patřily obřady pastevců, kteří si jimi chtěli zajistit ochranu pro svá stáda, když se na jaře vydávali na nové pastviny. Původní slavnost byla krátká, trvala jednu noc. Smysl jednotlivých nařízení není vždy zcela jasný. Za příkazem nezlámat kosti beránka připraveného nikoliv vařením, ale pečením v celku, stojí zřejmě magická představa, že tím bude uchráněno před rozptýlením jak stádo, tak i rod. Společná hostina měla patrně zajistit nadpřirozené síly pro další cestu.

Starý kultický úkon byl pro Izrael naplněn novým obsahem. Stal se znamením Hospodinovy zachraňující a vysvobuzující moci. Není už obětí spojenou s magickými úkony a představami, ale připomíná konkrétní Hospodinův čin, vyvedení z otroctví, ze země záhuby a smrti. Zvyky starých nomádů nyní odkazují na jedinečnou událost: vysvobození z Egypta. Na tuto zvěst navazuje evangelium, podle něhož se v Ježíši Kristu naplňuje a dokonává to, co lidu Staré smlouvy připomíná hod beránka.

Při slavení pesachu zřejmě Pán Ježíš pronesl slova nad chlebem a kalichem, která tuto hostinu odlišují od běžných židovských slavností. Nejvíce důvodů k této domněnce dává zpráva evangelisty Lukáše (Lk 22, 14-20), protože nejlépe zachycuje průběh židovské hostiny s několika kalichy. Zaznamenávají ji také další dva evangelisté. (Mt 26, 26-29, Mk 14, 22-25) Pravděpodobně nejstarší dochovanou zprávu o ustanovení Večeře Páně přináší dnešní druhé čtení z listu apoštola Pavla Korintským. (1K 11, 23b-25) Pavel ho připomíná v situaci, která není zrovna pro život obce příznivá, jak naznačují předchozí řádky. (17-22) Jeho kritika míří k bohatým, kteří si poprávají z přinesených jídel a nápojů, zatímco chudší otroci a dělníci přicházející do shromáždění po práci obvykle dostávají jen zbytky. Večeře Páně tak přestává být hodem lásky a proměňuje se ve shromáždění, při němž se přísně projevují sociální rozdíly mezi bratry a sestrami. Podle Pavla mají normy pro církevní obec absolutní přednost.

Pavel připomíná Korintským nejstarší prvek tradice Večeře Páně, který „přijal“ a jim ho „odevzdal“ jako jejich učitel. Ukazuje přitom na samotného Pána jako původce tradice, aby Korintští mohli uvést svou „porušenou“ praxi do souladu s Ježíšovým příkladem. Jde o liturgický text, který apoštol poznal a odevzdal svým obcím. „Tělem“ a „krví“ se myslí vždy celý člověk, je to sám Pán, kdo se dává v chlebu a vínu, jeho oběť života je přítomná ve Večeři Páně a účastníci slavnosti jsou spolustolovníky Pána, který se jim sám dává. (1K 10, 4b.16) Pavel, podobně jako Lukáš, vykládá, že jde o „novou smlouvu“, a tak navazuje na Jeremjáše 31, 31-34. Ježíšova oběť života se stává základem nového, nezníčitelného společenství s Bohem. Kdo slaví Večeři Páně a nemyslí přitom na druhé, přijímá „Tělo“ a „Krev Páně“ nehodně. Prohřešuje se proti samotnému Pánu, protože jsou to přece jeho bratři a sestry, pro něž on sám zemřel. (srov. 1K 8, 11)

Také pro Janovu zprávu (J 13, 1-15) nahrazující svědectví o Poslední Večeři u všech ostatních evangelistů je typický důraz na společenství lásky mezi učedníky. Ježíš nepronáší řeč, ale jedná. Jeho čin je výmluvnější než množství slov: umývá učedníkům nohy. Přijímá službu otroků nebo také paní domu, která tak prokazovala hostům svou pohostinnost. Touto službou Ježíš ještě jednou shrnuje celý svůj život a dává příklad lásky svým přátelům. **„Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.“** (Mk 10, 45, srov. L 22, 27, Fp 2, 5-8) Kdo na sobě nechce připustit symbolické jednání, nemůže mít podíl na Ježíšově díle spásy. To Petr ještě (před Velikonocemi a sesláním Ducha) nemůže chápat, jeho myšlení se pohybuje na čistě pozemské úrovni. Dodatečně si proto chce nechat umýt i ruce a hlavu. Ježíšova odpověď: „Kdo je vykoupán, nepotřebuje než nohy umýt, neboť je celý čistý“, (10) má snad říci, že spásu, kterou nabízí Ježíš, je možné mít zcela nebo vůbec. Věřícímu člověku je darována zcela, proto nepotřebuje žádné další doplnění.

Svým činem dal Ježíš učedníkům příklad, který zavazuje k napodobování. I jejich život se má vyznačovat službou, kterou prokazují jeden druhému. Tam, kde u ostatních evangelistů tvoří zpráva o Poslední Večeři střed vyprávění, mluví Jan o umývání nohou. Z Janova pohledu není eucharistická slavnost skutečnou Ježíšovou večeří, pokud při ní chybí bratrská láska.

Pane Ježíši, když se necháváme nezaslouženě hostit u tvého stolu, abychom přijímali pokrm a nápoj věčného života, chléb poutníků na cestě do Božího království, prosíme tě, abychom byli připraveni také ke službě všemi dary, které nám svěčuješ, způsobem, jakým ty sám budeš chtít. Amen.